

FISZ-TÁBOR 2005

A[...]GÁRD-FÁJLOK

A Fialat Írók Szövetségének harmadik őszi szakmai táboráról

E Sorok Írója¹ legalábbis kétli, hogy a hetvenes évek végén vagy az 1980-as évtizedtől kezdve ténylegesen úgynevezett „prózaforradulat” zajlott volna le a magyar irodalomban. E kételyéhez a dolog benne való felerősödését (mert munka-jellegű újra átgondolását) követően hamarosan váratlan – ámbar nem éppen logikát nélkülöző – támogatást fog kapni egy bizonyos Teoretikus rész(é)ről, mely tényről egyelőre talán csak ennyit (retardatio). E Sorok Írója ugyanis egyelőre csupán úton van valahová, amit vehetünk akár éppen jelképes állapotnak is nála, de azért inkább ne tegyük. Mindenesetre konkrétan utazik most Agárdra, ahol az évi esedékes FISZ-táborban fog részt venni. 2005. október 28-a, péntek, kora délután van.

Azután ugyanazon nap, késő délután van. *Immáron*. És még mindig úton, harmadmagával. És mintha még mindig csak ugyanott tartana. Mintha Budapest mintegy nem akarná őket elengedni. Hívható ez hétvége-eleji csúcsgalomnak, érdi útlezárásnak is. Főként pedig misztikának. Az olívbarna, szuper, komoly pufferelementumokkal ellátott, süppedős ülésű automobil – *Pápay György* alelnök úr vezeti, mellette az anyósülésen *Csillag István* főszerkesztő-helyettes úr, hallgatagon – maga is úgy vész bele a merő egy útfelújításnak látszó országba, amiként utasait rejti és kiköpni sem látszik akarni. Ez az érzés. Hogy este van lassan. S mintha soha nem lehetne megérkezni. Csak menni kellene, menni. E Sorok Írója pedig a hátsó ülésen – ábrándozó dekommunikativitása alapján már az előző év hasonló utazásakorkijelölte magának ezt a helyet – egyre azon filózik, hogy nem volt, akkor, prózaforradulat. Szereti az ilyen elrejtő szituációkat,

¹ A következőkben néha „moderátor”.

de a mostani azért kissé hosszúra nyúlik számára. A lefojtott terű, monoton utazás különösen alkalmas most, lévén állni látszanak a tájkulisszák, ugyanazon kérdés intenzívvé tételére, rétegzésére, csócsálására. Ha nem volt (ti. a prózafordulat): *nincs is*. Szigorúan. A szigorúságot oldja ugyan a Pataki cukrászda édességvariatív légköre, ám eltüntetni nem tudja.

Menni, helyben maradni, menni, menni. Megérkezni? Agárd lehetne akár Szentgotthárd is... Egyetlen komoly cél marad mindössze ilyen utazási élmények után pénteken este: szobafoglalás és – igen! – a vacsora. Legfeljebb még a Patakiból udvarias előrebiccentés némely koszorúzásra, mely aktivitás is az elnök nevéhez fűződik, de például E Sorok Írójának: nehogymá?...

A vacsora, amelyet vagy ötszáz méterrel odébb költethet el a jámbor megérkező, bőséges, finom és – nyilvánvalóan – igen tápláló. Ez jellemző marad a hétvége további étkezéseire is. Egyedüli füstbe ment terv, azazhogy frusztráció avagy deficit ebből kifolyólag ezeken a napokon: *ha ki* a előző időszakban óvatosan lavírozott a kajálási alkalmanként lelkifurdalással megcélozható jóllakás és valami „köztes” diétafeleségek között. Nos, annak annyi. Elbukva az egyensúly. De csak ebből a szempontból. Hiszen a környezet kulturált, fejedelmi, amely fejedelmiséghez ízlés szerint számítható hozzá a jellemző vaddiszlét, illetve -festményi háttér, strukturálisan ellenben kimondottan odaszámítandó. Összefoglalóan: Nádas Étterem. Lehetne ebben a kontextusban a novemberben megjelenendő nagyregény szerzőjére is gondolható, ha már egyszer irodalmi tábor ingyencégeiről van szó, de nem így van: itt frontális realizmus van érvényben. Mellesleg ez a vendéglő található a legközelebb a cukorfalat későkádári motelhez, amelyet ha esetleg, mint hírlík, lebontanak, mindenki sajnálni fog, aki eszmélő lény volt már a kömmün alatt. Tehát egészséges ifjoncaink és ifjoncnőink (kevesebben!), kik is a tábor alapközönségét alkotják, *aligba*, és tulajdonképpen nagyon rendben van ez így, leszámítva... Semmit sem leszámítva. Így aztán bele nyugodhat az ember: a Nádas Étterem háttere valódi nádas, a tópart, a vasút, az odapislantó nyílt víz. Vadászoknak, turistáknak, leginkább talán *vadászturistáknak* van kitalálva. Trófeás, szarvasbőrös, vaddisznófejes fészek, mint az bizonyára kell. – E Sorok Írója erősen kétli azt is, hogy ő Wittmann fiú lenne, vagyis vendéglátó-ipari egységek profeszionális oraculum, úgyhogy: ez itt *nem* a reklám helye!

Az első este a spontán, akár még táncmulatságra is emlékeztető, zenegépekkel megtámogatott ismerkedés, összehangolódás univer-

zuma lenne a tervezés szerint, ám ifjaink és ifjnőink (gender szerint homályosan és esetleg fordítva) nem bírnak magukkal. S így mindjárt a szövegek korpuszára vetik magukat, mely vetésből a kerekasztal műfaja kel ki. *Mű*spontán szerveződés áll az események háttérében *Balogh Endre* főszerkesztő úr képében és személyében, ami nyilvánvalóan akár azzal az eredménnyel is járhat, hogy lapja új titánokat/titanillákat fedez fel aktuálisan. Az előbbi „mű” így is értődhet. Mint fedezet: tevékenységi, alkotási, elszántsági, s tán tehetségi. Amúgy *mű*soron kívülien is igen komoly időtartamú felolvasás és körberegálás, tehát amolyan *szakmai ismerkedés és lényegi csipkelődés-aktus* ez a nagyteremben. Mindenképpen 30 alatti felsőéletkori határral, de inkább 25 alattival. E Sorok Írója behallgat kicsinyég a dologba, de minden elismerésének nyilvánítása mellett (ami az utólagosságra is vonatkozik) azt találja, hogy ez közvetlenül nem az ő világa. Ebben az összefüggésben emlékeztetne újólag: *erősen kétli, hogy anno dacumal, avagy egyáltalán bármikor „prózafordulat”, majd nyomában „lírafordulat” ment volna végbe a hazában*. Szóval, ő megmondta, megmondja. Kicsit talán fáradt is, de igen elégedett az immár háta mögött zajló – mert hátat fordított már, és a büfé külső körei felé tart – komoly szakmai diszkurzussal és a Nyelviség akusztikai szintjébe beledolgozódó gyakorlati esztétikai cselekményekkel (felolvasások ténye/hangteste/zengése). Igen, ezen a ponton kell önjáróvá válnia, szellemien „ellenőrizhetetlenné” alakulnia egy irodalmi tábornak, gondolja, miközben hozzáát, hogy a vébéká termékévé formálja magát. Egyelőre még csak a Litteraturai Közös Tanács vb(k) ülészik a részvételével, változó összetételben. (Fizikailag) külső kör ők most, a (fizikailag) belső szigorúan nyomja a lírát s a prózát odabent. Iskola? Mi nem iskola, ami struktúra, diszciplína, s amit komolyan vesznek valakik?!

Textuáli(tta)san szivárognak majd aztán ki a fiatalok a díszteremből, de akkor már közel éjfél van. Itt átvezetés következhetne, amelynek része, hogy kis kaszinózás után lassanként mindenki szobája felé térül, jóformán csak a statisztikahangulatnak kell az a néhány fej, aki a település éjszakája felé veszi az irányt. (Minden pesszimista előfeltételezés ellenére találnak odakint sört, miután a házibüfé bezárt, ami a falu (város?!) turistamarasztaló potenciálját dicséri az őszben.) Itt átvezetés következhetne, amelyben nem is annyira az október, hanem jóformán már a november settenkedne ködalakként a szálloda „halljának” nyitva maradt ajtajú üvegkalitkája mellett. Itt átvezetés következhetne,

ahol a magyar íróval, E Sorok Magyar Írójával ő maga jönne szembe vadkanként a fürdőszobatükreben vagy még kint a csapóajtó üvegfelületén rezegve. De képezze az átvezetést egy 10 feletti kötettel rendelkező kortársi és módosult hungarus-tudatú kollégája őneki, aki a hajnali szürke borzongásban nuncsakuval kezd gyakorolni. A Litteraturai Közös Tanács ekkor már valamennyi diszkurzív és „vadászi” tartalékát felélte, erősen meg van fogyatkozva. Ezért nem akarja a hungarust eliminálni, legfeljebb emlékképként. Oly végső megrázkódtatás pedig ez a fáradt figyelemnek, ami végképp mindenkit aludni küld, egyszerűs mind rögtön komolyan szombat, azaz október 29-e lesz belőle.

*

Zsávolyna Zoltán wrote:

Ugyancsak kétleni lehet² az ún. „prózaforodulat” (de egyáltalán minden fordulat) valóságosságát. Elmosódó narrativitású, azaz nemcsak kétes, de egyenesen felesleges kijelentésnek, amolyan *mesebeszéd*-nek tetszhet ez sokak számára, miközben inkább pontosító szándékkal „narratív értékű”... A „fordulat” kifejezés ugyanis mindenképp valami hirtelen, nem várt cseré(lődés)t jelent alapvetően, jobbra előkészítetlen és felkészületlenül fogadott átalakulást, átrendeződést akár, amiről az irodalomtörténetileg talán tényleg viszonylag „rövid idő” és a „várhatóság” kiszámítási lehetőségeinek másfajta, másfél-két évtized alatt azért mégiscsak megváltozott kondicionáltsága ellenére sem beszélhetünk ebben az esetben. Csak hogyha (a) korszakváltás szinonimájaként használtatik a „fordulat lezajlása” – mint ahogy Kulcsár Szabó Ernő nagyhatású irodalomtörténetében³ például egyértelműen ez a helyzet –, akkor tisztázódik megnyugtatóan egyedi-speciális jelentéstani helyiértéke. Mint, mondjuk, stílusváltásként érthető átlépés a (késő)modernség világából a posztmodernség univerzumába, mégpedig a mértékadó hagyomány alakulásmenetének keretében, annak fejleményeire koncentrá(lód)va. Nem is csak *mondjuk* mint ilyen, hanem *pontosan* ilyenként. De vajon milyenek is valójában

2 ...kétleni lehet *hát* / kétleni lehet: az önnön egzisztenciát adott lokáció-temporális momentumkereszteződés krucifixumára feszítve... (az egyéni előmenetelt veszélyeztetve).

3 KULCSÁR SZABÓ ERNŐ, *A magyar irodalom története 1945–1991*, Argumentum Kiadó, Budapest, 1994².

ennek a váltásnak a körülményei? Hogyan dokumentálható szükségképpen volumen szerint elképzelandó lefolyása? Ha ugyanis fordulat, ha ugyanis váltás, akkor legalább bizonyos fokig „tömegesen” kell végbemennie... Szinte statisztikailag kell látszania a dolognak. Ilyesmire utaló közeg-tapasztalattal azonban aligha rendelkezik bárki is.

Lényegében megkérdőjelezzük tehát a „prózaforodulat” megtörténtét, illetve bármiféle valóságos prózai vagy lírai „paradigmaváltás” megindulását az utóbbi évtizedek magyar irodalmában. Kijelentésünk már említett elmosódó jellege főleg persze abban az értelemben veendő – mint lényegében már a tagadott (negált) kifejezés is –, amelyben hangsúlyozzuk: nem annyira magáról a szépprózáról, mint inkább annak értelmezéséről, megalapozottabb értelmező elméleteinek hazai elterjedéséről és az utóbbi évtizedek magyar nyelvű epikájára való alkalmazásuk révén keletkezett szakirodalomról van itt szó, amikor felmerül annak a „fordulatnak” az eshetősége, amely vélekedésünk szerint tehát inkább nem volt. Idő óta ugyan kétségtelenül megjelentek, és pedig mindjárt nagyobb számban jelentek meg a színen bizonyos prózaepikai teljesítmények, amelyek és amilyen típusúak korábban csak kevésbé koncentráltan léteztek, továbbá (művészet)szociológiai vetületben nem keltettek különösebb feltűnést, illetve az egyidejű/nemzedéki kritika szintjén sem találtak kellő támogatásra (Szentkuthy Miklós, Mészöly Miklós, részben Ottlik Géza és Mándy Iván életműve). Most azért valóban más lett valamennyire a helyzet. Kétségtelenül hangsúlyosan váltak jelenvalóvá, s elméleti reflektálásuk azután valóban olyan intenzitással kezdett *megtörténni* a társadalmi-szociológiai reklámértékek alapzatán,⁴ hogy a folyamat azt a látszatot is keltheti visszatekintve, hogy ezen fejleményekkel együtt immár az irodalom-

4 A „Péterek” *egyike* a magyar történelmi arisztokrácia, *másika* pedig a szocialista modernizációs hőskor uralkodó osztályának sarja. Ezt a tényt az „elbeszélő/elbeszélés/történet” genette-i értelmében (vö. Gérard GENETTE, *Az elbeszélő diszkurzus*, ford. SEPEGHY Boldizsár = *Az irodalom elméletei*, I, szerk. THOMKA Beáta, Jelenkor, Pécs, 1996, 61–98) mindketten bele- illetve átkódolták valamilyen az *oeuvre*-be. Egyikük „a szerzői név műbe íródása” révén (*Másodfokon. Írások Esterházy Péter* Harmonia caelestis és Javított kiadás című műveiről, szerk. BÖHM Gábor, Kijárat, Budapest, 2003), másikuk tartalmilag, pl. az *Emlékiratok könyve* című regény önéletrajzi ihletettséégűnek vehető rétegében, ami az általuk kezdetben keltett nem kis figyelem nem elhanyagolható komponense volt. *Harmadikuk*, aki bizonytalan és lényegében ismeretlen családi háttérrel rendelkezett s állami gondozott volt, halála után kevéssel mintegy ki is került a recep-

értés alapvető paraméterei, sőt az alkotási sztenderdek is átalakultak, teret hódítottak, meghatározóvá lettek, netán egyenesen eluralkodtak. Ugyanakkor ez legfeljebb a szóbanforgó jelenségek kritikai recepciójára igaz valamennyire – arra is inkább csak az egyéb jelenségekre irányuló egyéb kritikai értelmezés intenzitásához viszonyítva, s aligha e más jellegű kritikai diszkurzussal a mondott tárgy(ak)ról folytatott viták kapcsán –, semmiképpen nem a primer mezőny nagyobbik felére. Lényegében tehát a szubkulturális kizárólagosság magát illúziókba ringató tudata, egyfajta vakság láttatja így vagy akarja másokkal így láttatni egyesek részéről a helyzetet. Mert a valóság ezzel szemben (sajnos) egészen más. Az oly sokat és olyan jelentőségteljesen emlegetett „új irodalom”⁵ eredményei ezért valójában nem jelentenek többet máig sem, mint bizonyos „korszerű”,⁶ természetes attitűdű alkotásmó-

ció érdeklődésének középpontjából. Majd' két évtized múlva pedig már ilyen mondat is képes volt leíródni vele kapcsolatban: „mai távlatból nemigen érdekelem Hajnóczy [...] – egykor a kánonok centruma felé tartó – olvasásmódjának hatástörténeti »jelenlétét«”. (SZIRÁK Péter, *Folytonosság és változás. A nyolcvanas évek magyar elbeszélő prózája*, Csokonai, Debrecen, 1998, 9.) *Negyedikük* azután – akivel kapcsolatban az is beszédes, hogy ehelyütt is csaknem megfedkeztek róla, pedig körülbelül a rendszerváltásig kétségtelenül az abszolút élbolyban jegyzett gladiátora volt az irodalmi arénának, és aki az utóbbi időszakban gyakorlatilag elhallgatásközeli állapotba kerülve ejti zavarba értelmezőit – mintha epikájának a körüli villanyújságok üzemeltetőitől egészen a fővárosi értelmiség legexkluzívabb köreiig terjedő, túlságosan (?) szélesre sikeredett narratív-szociometrikus ölelése miatt lenne valamiképpen pontosan szituálhatatlan: Lengyel Péterről van szó. Végül a Hajnóczy Péterhez hasonlóan szintén régen elhunyt Bólya Péter, az „orvos írnok” – meglehet, „gyanús”, művészeti szempontból előítélettel sújtott kenyérkereső foglalkozása miatt – már talán soha, schol, senkinek nem számított valóságosan a „Péterek” közé..., egyáltalán a kanonizált kortárs magyar nyelvű széppróza állományába.

5 A nyolcvanas évektől, a friss-provokatív szemléletű alkotások megjelenésével együtt, azok értelmezése közben felerősödő affirmatív kritikai szólam kedvelt, szerencsésen álszemélyes kifejezését vö. azzal a több mint érdekes ténnyel, hogy „Magukat a magyar avantgárd alkotók (írókat és költőket is beleértve) 1915 és 1919 között »újművészek«-nek nevezték, esetleg »újköltők«-nek (így, egybeírva), akik »újművészet«-et csinálnak”. (DERÉKY Pál, *A magyar neoavantgárd irodalom. Jelentéstelenítés, szabadság, levegő (lélegzet) = Né/ma? Tanulmányok a magyar neoavantgárd köréből*, szerk. DERÉKY Pál – MÜLLNER András, Ráció, Budapest, 2004, 18.) Aligha elhibázott asszociáció már pusztán ezen szóhasználati hasonlóság alapján is a posztmodern avantgárd gyökéretére gondolni.

6 „Az a felismerés, hogy az irodalom történeti megközelítése bizonyos értelemben egy olyan »metafizikus« renden nyugszik, amelynek alapvető tényezői,

dok megjelenését, önmagukban való kiteljesedését, részleges terjedését, elenyésző mennyiségű tudatos alkotó és arányaiban nem sokkal nagyobb létszámú értelmzői közösség univerzumában történő megvalósulását, amivel szemben a – kissé megszépítő leegyszerűsítéssel és összefoglalóan – „későmodernnek” nevezhető gyakorlat (mennyiségi?) túlsúlya mindmáig érezhető, és volumen szempontjából mint meghatározó közeg regisztrálandó.⁷

Mármost Zsávolya Zoltán a Fentieket valaha valóban „wrote”. Mégpedig Agárdra készülődve, ami utóbb kísértetiesnek bizonyul, hiszen enyhén szólva nem lesz egyedül a tábori szállodáscsúcsban, akit a műsorbeszélgetés témakiírását errefelé pontosítva tartja inspirálónak. S úgy a rezignáció, mint ahogyan valamelyes számonkérés lovagjaként fogalmazta volt ezeket. A mindig új furorja irányában tett számonkérés gyanánt. Kvázi a neoavantgárd helyzetére „felelősségteljesen” rákérdezve.

Ám aztán felbomlott, azazhogy besűrűsödött vonatkozó esszéizmusa. Minek következtében ilyenformán rögzítette alapelveit – egy cédula őrizte meg javasolni az általa szándékozott tárgyalási vágányokat: „Kortársi magyar irodalmi fejleményekkel kapcsolatos kér-

mint a korszakok, az összehasonlítás elve, a »korszerűség« meghatározása és a »történetet« magát létrehozó narrációs szabályok, sémák az olvasás, az interpretációs tevékenység felől nem tűnnek mindig igazolhatónak, a mai magyar irodalomtudomány (sőt még inkább: a kritika és az irodalomelméleti reflexió) diskurzusának egyik legerősebben ható pozíciója.” (KULCSÁR-SZABÓ Zoltán, *Oravecz Imre*, Kalligram, Pozsony, 1996. 10 – kiem. Zs. Z.) – És nyilvánvalóan egy évtized múltán sincs ez másként, ami a fent említett alkotás(mód)ok „korszerűségének” részben viszonylagosságára, részben egyként tapasztalati-teoretikus, illetve életes-tudományos megalapozottságára mutat.

⁷ Pszichológiailag az a megoldás kínálkozhat a helyzet elviselésére, hogy az ember csak a „fordulatot végrehajtott” (élet)műveket és pályákat, pályaszakaszokat kezeli irodalomként, ám ennek a legalább annyira kétségbeesett, mint amennyire radikális és könyörtelen huszárvágásnak is megvannak a hátulütői. Mindekelőtt a társadalomfilozófiai ellentmondásosság szintjén „gyűrűznek be” a gondok, hiszen ha az ember valóban (és nem csak a szövegek szintjén) komolyan veszi a demokratikusságot és a toleranciát, hogyan feledkezhetne meg ezen erényeinek érvényesítéséről éppen az esztétikai mezőre lépve? Az esztétikum értékbeli konstruálódása ugyan lényege szerint nem demokratikus, ám a létesítésére irányuló szándékok – a próbálkozók megkapó igyekezetének – észrevételezése, jellemzése és értékelése (bírálata) már annál nagyobb tapintatot és erőteljesebb elfogadó attitűdöt kívánna meg, amelyet mindazonáltal csak ritkán

dések. Nem félni a normativitástól sem akár. Esztétikai szuperkonzervativizmus, *epicitás*, avantgárd-posztmodern, a prózaepika emblematikussága. Fábián László és Nádas Péter teljesítményének kiemelése. Minden szokványos 3-5-10 fős nemzedéki áttekintés vagy nemzedékeken átívelő vegyes keresztmetszet: telefonkönyv, legfeljebb ha elitista telefonkönyv. Akkor már inkább egyes, pontszerű, radikális elitizmussal kiemelt életművek, attitűdök, amolyan »esetlegességek« hangoztassanak viszonyítási alapként, adott értelmező szemlélők ajánlásainak megfelelően. Irányzatok, stílusok, esetleg korszakok (lecsengése). Köztük az avantgarditási jelenségek kategóriája, esetenkénti mértéke (kísérletezés, *újítás*, médiumhatárok átlépése). Az etikai kártya esztétikai kijátszásának kérdése, problémája. Fordulatok nélküli élet. Balladaféleségek az ország használatában...

*

E Sorok Írója a tábor első napján későn kerülve ágyba, hát annál korábban kel fel szombaton. Már annyiban, hogy 9 és 10 között van a reggeli a komoly vendéglátó-ipari adottságokkal felruházott, közeli egységben. Utána jön a Vörösmarty Emlékház megtekintése autóbussal kirándulás keretében, elsősorban az elnök és az alelnök urak járgányaira alapozva. Nekik kell az élen járni a zarándoklatban, mely tájborok búsongásába vezet (felfelé, valahová a gyöngy-emberrek útja). A Nyéki Tekintetes szelleme eluralkodik a Nádas Étterem és az olajos bizonytalansággal csillogó nyíltvíz tájobjektumaihoz önmaga távoli hegyesszögét szerkesztve – csak ami egy háromszöghöz hiányzik. (Az ifjabb nép vesz ezen részt, nem is a szen(y)or. Mint étkezéseken egyik-másikról kiderül: verdában igényes gimnaziaszt, banánhéjat fizetős-levelezős képzés puskázott zéhája után kultikusan még nem maga mögé hajigáló ugyan, a Mercedes mellé. Legfeljebb így hívják, ha lány az illető. Máshol, intoleránsabb népeknél, hosszabban passzívált szemesterű tömeggyilkoséknál Fradika a nőpalánta, náluk esetleg Mercedes – de hiszen minden gondos nevelte-

tapasztalhatunk. Szekunder pályán az ezredfordulóig sokkal egyszerűbb az ügy: odáig szinte kizárólag olyan módszeres irodalomkritika létezik, amelyik azt véli magáról, hogy a „fordulat” kísérője és/vagy affirmense. Következésképpen módszeres irodalomértelmezőnek lenni sokáig egyet jelent azzal, hogy az avantgarditás iránt fogékony vagy egyenesen posztmodern kritikus az ember.

tést biztosító atya (pályakezdő) álma beépül az ivadék részére megtörtént névadásba.)

A FISZ-tábor résztvevőinek egy csoportja a Kápolnásnyéki Vörösmarty Múzeum kertjében, 2005. október 29. Balogh Endre felvétele

Pontosan ez az, amiről lemond E Sorok Írója, de lélekben velük van azért. Házgondnok kissé, míg távol vannak Perczel Etelka egykori hódolója után – a többség. Közben érkeznek ifjak s iffancok, szigorúan a 16 és a 22 között, érkeznek, érkeznek csak egyre. Nem lehet játszani. Talán pályázók vagyunk? Diszkrét érdeklődésekre diszkrét-semleges (néha nemleges) válasz. Közös érdeklődés: büfé és külső ivóhelyek (a Nadas Étterem oldalában „hagyományos” lokálok tömkelege, ezt még tavalyról, tavalyelőttről lehet tudni). Forrponton az előtér, forrponton a várakozás, a csekkolás, a kulccsörgetés, elhelyezkedés, pakolászás. Litterátus csereberélés, terefere. (El)

E Sorok Írója szíve szerint József Attila *Megfáradt ember* című költeményére hivatkozna önmaga és az immár jótekonnyan lecsengeni készülő centenáriumi felhajtásév kapcsán, pedig talpon kell maradnia, hiszen kora délután moderálás vár rá a kultúrteremben. Kezdené ös-szeszedgetni áldozatait, akiknek a szövegelését moderálni fogja majd két órákor. Egyelőre szinte senki, vagy nem ismeri, ha ki még-is. *Bengi László* irodalomtörténész úr, valamint *L. Simon László* költő,

vizuális művész, (fő)szerkesztő úr még csak úton van, *Kollár Árpád* költő úr pedig fizimiskájában még valóban nem ismert ezidőt a számára. Úgyhogy egyelőre „csak” ebéd, már a gondolata is vértolulás. Helyesebben kiszalad az agyból a vér. (*Félre*)

Kávét tolvá a beszélgetőasztalnál, összegyűl a közönség. A téma – *Gász Boglárka* titkár asszony fogalmazta meg –: „*Új utak és kezdeményezések a magyar irodalomban*”. Szigorú. (Vannak ilyenek. Beh’ akadémikus... Am mindenképp érdemes felvetés.) Tanárosan előretempózva tehát az ejtőzsidőben, lévén kegyetlenül belakva! A tanár pulikutya, aki szeminaristáit, ezeket a csellengő barikákat összeszedi és egy irányba tereli? Dehogy. Dehogy barikák ezek, még csak nem is önféjú juhok, inkább maguk is felpaprikázódott és/vagy professzori flegmával (apátiával?) megszólalási sorukra váró magánzóok. Magánzóo? Isten Kicsiny Állatkertje E Sorok Íróját IS IDE SZÁMÍTVÁ, aki felvezetése, majd későbbi átkötései⁸ során nem tudja megállni, hogy pszeudo-szigorú értekezés-, illetve értelmezés-futamainak cirádáiba halványan bele ne mosolygjon, majd röhögjön az ezen produkciót valamiképpen derűsnek találó többiekkel, diskurzus és diszkurzus között lebegő eszköztárát működtetve...

Először Kollár Árpád kap szót. Nem mond olyat a vajdasági magyar irodalomról, amit ne hallhattak volna addig a jelenlévők veteránjai, azonban azt nagyon összeszedetten, átgondoltan nyomja.⁹ S ráadásul ebben a táborban a literátus újszülöttek körül forog a világ. Nekik bizonyosan új ez a vicc: Vajdaság, irodalmilag legalábbis, megkapja Kollárnál az autonómiát, illetőleg megállapíttatik moderátori részről,¹⁰ hogy eme felszólamló kánonja jelentős részben azonos az egyetemes magyar irodalom kortársi-közelmúltbeli kánonjával. Azt már nem mondja E Sorok Írója, csak gondolja – minthogy ismeri egynehány bennszülött ön-, csoport- és tájjellemző beállítását – , hogy ott a fiúk bizonyonnyal tökösebbek, a lányok nyilván bögyösebbek, a fű zöldebb, az ég kékebb, az Újházy-tyúkhúslevesen pedig vastagabbak a zsírkarikák (már amíg még laknak ott magyarok és kultiválják ezt az evészeti specialitást), szóval: minden szebb és jobb, mint máshol. De hiszen érthető! Lévén *szegedvidék* az, amiről az általános

⁸ Mindössze átkötés-kísérletei – *a Szerk.*

⁹ Megérdemelné ő is a katedrát – még a végén valaki megússza ezt az életatrociást.

¹⁰ Vö.: E Sorok Írója. (Lásd még az 1. jegyzetet.)

kérdésfelvetés közepette szó van – *noch einmal* (mint fent egyszer már:) Gász Boglárka koncepciózus szervezési zsenialitását dicséri úgy a téma, mint az előadók kitalálása, személyük egymáshoz rendelése, magyarán ez az asztal-összetétel – csak éppen egy picit délebbre nézünk a térképen, mondhatnánk. Parányit megcsúszik, enyhén é-sődik az intonáció az *irodalmilag* kiegyenlítetthez képest, amiként azt a *Vajdasági erotikus népmesék* közismert és közkedvelt kiejtészív szövegkötője is bizonyítja, hogy a folklórtól indítsa E Sorok Írója a ma divatos kultúratudományi megközelítés hajszályökéretét. Vagyis hogy odáig tapogassa ki, visszafelé, eme hajszályökéretet. S Kosztolányi, *tolnaiottó*, lehetne még mondani – de nem mondja E. S. Í. sem, mert mégsem ő beszél most, ő csak beszédet indukál. Legfeljebb elkalandozik a figyelme. Csáth Géza („tolnaicsáth”?) settenkedik elé amolyan asszociatív bizonyítékként: olyasmikre gondol, amik őrzik az éppen elhangzókkal a kompatibilitást. Csáth, igen. Na, csá: a Nadas Éterem már vacsorával integet, mögötte a Velencei-tó a kései, késő őszi (kora téli) alkonyaton nem egészen úgy fénylik, mint az ólom.

De hol van még mindez? Addig még a Két Laci monoliton hallgató (!) és a moderálás formalitását valamiképpen perpillanat immáron végképp nem díjazó tömbjét is szóra kell bírni, ez első referenst is reakcióra, azaz újlagos felszólamlásra készíteni, illetőleg összegezni az elhangzott szertartásokat. Van munka tehát, gördíti előre a beszélgetést az önlogika. L. Simon Laci mármost azt adja elő, hogy nem ad elő, minthogy százegyedik alkalommal nem kíván már beszélni a párizsi Magyar Műhelyről, annak Budapestre való visszatelepedéséről, saját magának a szerkesztőséghez történt csatlakozásáról. Eközben ugyanakkor rengeteg ponton reflektál a kollári referátumra, anélkül, hogy különösebb önprogramozás vezetné az elhangzottak módszeres feldolgozására. Ebből is látszik, hogy bizonyos dolgok, problémák, jelenségek, kérdések kikerülhetetlenek, annyira a levegőben vannak.¹¹ S újabb kérdés után Laci mégiscsak *személyesre* veszi a figurát, mert *úgy* érti a különben már tanulékonyan nem arra irányított kérdést. Így alkalmazkodnak udvariasan egymáshoz E Sorok Írójával, s az igazán szép ebben az, hogy a legkevésbé sem áll szándékukban ilyesmi. A nagy *Poét(ik)ai harmonistika* keretei között még arra is eshet némi hangsúly, hogy a bázismunkát nyilvánvalóan olyan alapozógödörben

¹¹ Prae, 2005/2., *Tétszettek volna forradalmat csinálni.*

kell kezdeni, amelyből kiszólva „a 16 évesnek csak megmondathat, hogy a csudába is kell verset írni”. Ez a moderátor játékos provokativitásának szánt vesszőparipája, amelyből makrancos jószág kerekedik a melléte ülöket formálisan blokkoló kommunikációtlanság végleges és visszavonhatatlan rémágaskodását is előhíva (!), ám ezen eszmei állapot dobogása lassanként mégiscsak saját lírikusi kezdeteinek felidézése felé szorítja retorikusan az exelnök és jelenlegi írószövetségi titkár urat, úgyhogy azzal a cél el is vagyron érve. Oldódik pedig eközben, a kedélyesség felé tolódik a beszélgetőtárs hangulata is. Csak Bengi Laci nem oldódik. Mikor szót kap, szigorúan felépített, tiszteltetelmőtan tudományos előadását futtatja végig, amelynek természetudományi alapozottsága van, és amelynek lényege, hogy a valódi irodalmi-művészeti újítás nem mindig látványos, illetve hogy a habos fejlemény (ez nem Laci szószerinti kifejezése) nem mindig, sőt gyakran nem bizonyul irodalomtörténetileg érdemi újításnak. S valamiképpen ő is az ún. „prózaforduattal” elégedetlenkedik, ami E Sorok Írójának annyira jólesik, hogy jutalmul rögtön elárulja: Bengi Lacira célzott, amikor Jelen Dolgozatának bevezetőjében bizonyos Teoretikus rész(é)ről őt ért támogatás ábrázoló megragadását helyezte kilátásba. Sajnos Laci támogatása kimerül az elviekben, szituációsán már annál kevésbé kezes, mi több, idővel háttat fordít a moderátornak. Aki E Sorok Írójával – mint az mostanára teljesen nyilvánvalóvá válhatott – teljesen megegyezik, úgyhogy midőn a kommunikációs deficit, a vezénylőien működhető szerepértelem fuccsba menése felett érzett keserveit emez előadja az aktuálisan írt textusban, lényegében E Sorok Sírójává válik.

Nem kétséges: Bengi Laci méri az utolsó csapást a négyes együttes dramaturgiaiag amúgy is ingadozó épületére. Persze seba, a beszélgetés felépült, felépítői pedig *válhatnak* hamarost Kőműves Kelemenné is. Ami nem a „tolerancia” túlzott eluralkodása akar lenni, E Sorok Írója részéről semmiképp, lévén ő megy rá a leginkább a dologra. Inkább *elválvá*, eltávozva asztaluktól, miután az egybegyűltek hozzászólásai lassanként egészen eluralkodnak a diszkurzustérben, amúgy pedig ismételten fenyeget a bőséges vacsora.

Vacsora tehát. S a vacsoráról visszajövetel. Típusképet alkotni arról, aki mindezt csinálja: a hétvége időköldökébe taszajtott ember, aki élvezi ezt a beletaszajtotttságot. Gondolatilag a legmélyebb, hangulatilag talán a legmagasabb pontja következik most az önnön egzisztenciáját adott lokáció-temporális momentumkereszteződés kruci-

Kollár Árpád, Zsávolya Zoltán, Bengi László és L. Simon László kerekasztal-beszélgetése, Agárd, 2005. október 29. Balogh Endre felvétele

fixumára feszítő egyednek. Aki nem hisz semmiféle fordulatban, ellenben hisz az irodalmi világ tovább-plántálódásában. És errefelé joggal hihet is.

Kéremszépen: szombat, vacsora után a kádárbarokk üvegkalitkákra emlékeztető, amúgy igen kellemes, hangulatos, kedvesen suta szálloda előcsarnokában. Azzal a tudattal, hogy másnap délelőtt Közygyűlés, ahol kinek sorozatszerkesztés, kinek tisztség, kinek meg a legalapvetőbb: tagság. Az előzetes szervezés meg frontális spontán alakulás kitüntetett momentuma, „elegye” *mintegy ezt is tartalmazza*. S meghullámzik az aktualitás, a lényegiség (az emberanyag). Aki itt és most *van*, azaz hogy jelenlétével kitünteti a tábort, a rendezvény-sorozatot, a célirányos és intenzív együtt-tartózkodás week-endjét, az vagy többet-kevesebbet máris közölt szerző, vagy egyenesen többé-kevésbé rendszeresen publikáló író-költő. Vagy pályázatos fiatal. Bednatics elnök úrral folytatott előző napi magánbeszélgetéséből, az illető mostani szemevillanásából E Sorok Írója némelyikükről már maga is tudja, hogy esetleg miről nevezetes. Egyelőre talán csak eb-

ben a körben, azután majd... Teljességgel persze követhetetlen a kivirágzó felhozatal, és igazából csak a prezident tart számon mindent, csakis a prezident. És így van ez jól. A lényeg úgyis az, hogy az alacsonyabb életév-számú, mindkét nembeli literátus létező entitásból meglehetősen nagy mennyiség tartózkodik e pillanatban az üvegcsarnokban, s láthatólag nemcsak jólérzi, de erőteljesen le is köti, intenzíven el is foglalja magát. Esmét, nézetet, kéziratot és címet cserél. Köztük, mellettük, kényelmükről gondoskodva, további elszállásolási ügyeket intézve, egy-egy további házigazdai gesztussal segítve a 15–18 éveseket: a kreatívan szétszóródó FISZ-funkciók. Pasztorálisan, illetve spontánul. Elvegyülők ők, akik *itt és most* csak annyiban kiválasztottak (ez viszont nem éppen lényegtelen), hogy eligazítanak, felkarolnak, orientálnak. Kicsit karitatívan hangzik ez, különösen E Sorok Írójától, de hát a saját szemével látja, a saját fülével hallja. Ahogy az is: mindezek ellenére nem a rendezőség létmódja, prezenciája a látványos, hanem azoké, akikért *itt és most* munkálkodik e rendezőség. Miként, miként sem, felolvasói csoportosulás kerekedik utóbbiak együttlétéből.

Ők hát nem tréfálnak, szervezeten, spontánul egyaránt a kéziratmutatás, valamint az azt nyilván követő kézirat-véleményezés, akár talán -bírálat permanens aktivitási, tevékenységi köre felé tendálnak. S mielőtt a harmincas évek német munkásának esete jutna eszébe róluk, aki babakocsigyárban dolgozva is, alkatrészeket babakocsigyárból hazalopkodva is kizárólag tankot tudott összerakni várandós feleségének otthon, a garázsban – E Sorok Írója búcsút vesz tőlük. Bengi Lacival már nagyon igyekszik az állomásra – amolyan bensőséges kis indóház, előtte maximum két sínpár húzódik –, de azért az utolsó pillanatban visszanéz még rájuk, jelentőségteljesen. Készít egy örökfényképet magának, amolyan tablójellegűt, hiszen a rossz nyelvek szerint jövőre valószínűleg tényleg lebontják ezt az épületsodát, és még egy ilyen csoportosulás nem lesz éppen *itt és így*. És akkor bizony ilyenformán marad meg ez a nagy csoport fiatal az emlékezetében: mint Végtelenített Felolvasás...

ZSÁVOLYA ZOLTÁN